

частина американців не задоволена вибором своїх співгромадян і організовує акції протесту, безсумнівним залишається той факт, що Сполучені Штати Америки чекає нова сторінка в історії на чолі з екстравагантним президентом.

Список використаної літератури:

- 1.Лакішик Д.М. Нова адміністрація США: проблеми і завдання / Д.М. Лакішик // Проблеми міжнародних відносин. - 2010. - Вип. 1. - С. 187-204.
2. <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2016/10/20/7124216/>
3. <http://www.golos-ameriki.ru/a/clinton-trump-debate-third-last-time/3558105.html>
4. <http://sputnik-georgia.ru/reviews/20161020/233563396/Debaty-Trampa-i-Klinton-19-oktjabrja-2016-itogi-i-vlijanie-na-pobedu.html>

Покотинська А., Оліванчук О.

МУСТАФА АТАТЮРК В СТАНОВЛЕННІ ТУРЕЦЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ

У статті аналізується особистість М.Ататюрка та його роль у становленні демократичного політичного режиму в Туреччині.

Ключові слова: політичний режим, демократія.

Мустафа Кемаль Ататюрк – одна з найпопулярніших особистостей в сучасній Туреччині. В кожному місті встановлено пам'ятник в його честь, в кожній державній установі висить його портрет.

До початку ХХ століття занепад колись грізної Османської імперії досяг крайньої межі. Уявіть, що лише покоління назад ви жили в великій країні, що простягалася від Дунаю до нільських порогів і від Багдада до Тріполі, а ваш правитель був халіфом, тобто главою, хоч і номінальним, мусульман всього світу. Однак тепер, після поразки в Першій світовій війні (де ви билися на стороні агресора), столиця і майже вся територія вашої батьківщини окупована, султан Мехмед виконує накази комісара Антанти, парламент розігнаний британськими військами, армія під наглядом західних військових радників успішно саморозпускається. Більш того: в 1920 році, за умовами Севрського мирного договору, Туреччину (вірніше, що залишилося від колись великих володінь півостровів Мала Азія і європейського берегу Босфору) взагалі вирішують повністю ліквідувати, розділивши між державами-переможницями. Вас може врятувати тільки диво. І воно приходить в особі 40-річного офіцера на ім'я Газі-Мустафа Кемаль-паша.

Протягом століть Туреччина була імперією, в якій основним віросповіданням був Іслам.

Важливо розуміти, що релігія - принципово невдалий фундамент для будівництва держави. На основі релігії можна побудувати громаду або мережу громад, але не державу сучасного типу. Сама сутність релігії є перешкодою для державних лідерів. Релігійна ідентичність занадто абстрактна для забезпечення цілісності суспільства, так як тлумачення і сприйняття ряду її норм в ході історичного розвитку може трансформуватися в прямій протилежності, а деякі норми можуть втратити своє первинне значення, але не можуть бути скасовані в силу сакрального характеру. Спроби релігійних організацій втрутитися в

політичне життя суспільства в статусі рівноправного учасника політики призводять, як правило, не до вдосконалення держави, а до релігійного занепаду. Стаючи політичним актором релігійні організації не трансформують політику, а приймають її правила гри, що запускає деградацію релігійних інститутів через віддалення останніх від ними ж проголошених принципів і норм, і втрати сакрального авторитету в очах населення.

Протягом століть розвиток держави Османів гальмувався типовим набором ознак, властивим державам імперського типу з яскраво вираженою релігійною домінантою в ідеології. Було 2 основні перешкоди, які блокували можливість державного апарату проводити ефективну політику. Так як останній був змушений озиратися на думку релігійних авторитетів і на логіку розширення імперії.

Першою перешкодою була протидія релігійних лідерів будь-яким модернізаційним проектам. Ігнорувати цей фактор було неможливо, оскільки легітимність влади господаря спочатку будувалася на універсальних релігійних вимогах, так як султан був одночасно і верховним носієм політичної влади, і главою мусульманської громади, як наслідок будь-який відступ від норм і принципів міг призвести до зниження кредиту довіри підданих своєму правителю. В результаті часто приймалися неефективні рішення, що мають критичні наслідки для держави. Навіть при наявності у султана бажання змін, фактор релігії робив неможливим будь-який успіх. Наприклад, на початку ХІХ століття за султана Махмуда ІІ, був проведений ряд реформ, спрямованих на європеїзацію країни, які не дивлячись на ряд успіхів привели до бунтів серед мусульман, перш за все в столиці, викликаними передбачуваною образою їх релігійних почуттів європейськими нововведеннями. Проміжний висновок для Туреччини був такий, в рамках імперської моделі державного будівництва відмовитися від релігійного універсалізму було неможливо через ризик корозії внутрішнього суверенітету імперської влади, а й забезпечити динамічний розвиток спираючись на релігійну доктрину було неможливо.

Друга полягала в важливості територіального зростання і збереження завойованих територій за всяку ціну. Спочатку ця схема працювала - імперія розширювалася, здобуваючи перемоги або над слабкими, які переживають кризу держав, такими як Візантійська Імперія і Угорщина, або за допомогою багаторазової переваги у фізичній силі над державами Балканського півострова - Сербією і Болгарією. У наступних в майбутньому боях з сильними європейськими державами - перш за все Австрією, Річчю Посполитою і Росією, Османська імперія незмінно зазнавала поразки. В результаті вже до середини ХІХ століття імперія перебувала в стані занепаду. На периферії імперії наростав сепаратизм або етнічний, як в Єгипті, або як комбінація етнічного та релігійного опору в слов'янських державах Балканського півострова. Спроби реформувати імперську систему зсередини не принесли бажаного результату через принципову неможливість створити ідентичність імперського типу, яка була б здатна об'єднати різні етнічні та релігійні групи всередині країни і дозволила б створити наприклад державу федеративного устрою, в той час як

добровільна відмова від сепаратистськи налаштованих територій була неможливою з ідеологічних міркувань.

У підсумку, складові частини імперії, за винятком тюркського ядра, утримувалися тільки завдяки силі зброї, а спроби ряду султанів здійснити імперську трансформацію на основі громадянських цінностей наштовхувалися на опір в самому ядрі. Крім того, як зазначає Ірина Кудряшова: «османізм, не маючи спільних для всього населення імперії культурних і психологічних коренів, справив соціальні і культурні зміни які посилили відчуття спільної культури у мусульман і викликали зростання етнічної та регіональної самосвідомості, в результаті у багатьох народів, що населяли імперію, сформувався концепт батьківщини з ясними межами і окремою ідентичністю».

Подібно до багатьох патріотів імперії, Ататюрк народився на її околиці, в небагатій родині в місті Салоніки близько 1880 року. Прізвище Ататюрк, тобто «Батько турків» або «Великий турок», отримав пізніше, за пропозицією парламенту в 1934 році. Великий реформатор був «Батьком нації» і в буквальному сенсі: Аллах не дав Ататюрку дітей - той усиновив десятох сиріт, а за рік до смерті передав державі свої земельні володіння і частину майна. Але все це було набагато пізніше. А поки Мустафа закінчує військовий коледж і Академію генерального штабу в Стамбулі, до Першої світової бере участь в бойових діях в Лівії - проти італійців, у Фракії - проти болгар. Під час Великої війни - успішно, наскільки то дозволяє загальний плачевний стан османської армії, командує військами на вирішальних ділянках малоазійського фронту. Однак війна програна. Імперія повалена. Влітку 1919 року, не бажаючи брати участь у ліквідації армії, Мустафа Кемаль звільняється з усіх офіційних посад і збирає в східній частині країни прихильників незалежності; окупаційна адміністрація засуджує його до смертної кари. Кемаль-паша створює альтернативний центр влади - навесні 1920 року в Анкарі скликається Великі Національні Збори Туреччини. Майбутній Ататюрк обирається головою цього парламенту і главою уряду. Втім, його остаточна перемога навряд чи могла бути досягнута без допомоги Радянської Росії: в 1920-22 роках РРФСР надала Кемалю зброю, боєприпаси і близько двох центнерів золота. Цілі товариша Леніна, крім підтримки революційного руху в сусідній країні, були суто прагматичні: встановлення дружнього режиму, який контролює чорноморські протоки, критично важливі для експортних поставок зерна з Новоросії - одного з небагатьох джерел валюти для молоді Радянської держави.

Нищівний розпад імперії, в поєднанні з деморалізованим народом і політичним банкрутством колишньої еліти, в той же час створив відповідні стартові умови для глибоких перетворень.

«Повна незалежність можлива лише при економічній незалежності», - казав Ататюрк. Повний перелік його реформ і нововведень 1920-30-х років зайняв би весь текст цієї статті. Ось лише найбільш значні: скасування шаріатського суду і заборона багатоженства, перехід на створення за західними зразками правові норми, григоріанський календар, метрична систему і одяг на європейський манер; відбувся переклад арабського алфавіту на латиницю і очищення

лексики від арабських і перських запозичень. А ще - скасування старих аристократичних титулів, введення імен і прізвищ, перенесення столиці з Константинополя до Анкари, встановлення 5-денного робочого тижня, створення першого національного банку, націоналізація залізниць, прийняття плану індустріального розвитку, аналогічного радянській п'ятирічці. Демократизація торкнулася всіх сфер життя. Жінки отримали право навчатися в університетах, займатися бізнесом, голосувати, обиратися в парламент. Церкву відділили від держави і перевели Коран на турецьку мову; легендарна Свята Софія перетворилася з діючої мечеті в музей. Була уніфікована освітня система, побудовані сотні нових шкіл, запроваджено обов'язкові до відвідування курси ліквідації неписьменності. Звичайно, Мустафа Кемаль не був ідеальним халіфом зі східної казки. У роки його правління тривало пригнічення нетурецьких національностей (наприклад, в ході придушення курдського повстання в 1925 році загинули тисячі мирних жителів). Незважаючи на шанобливе ставлення до ісламу, Ататюрк любив пропустити по стаканчику спиртного напою «раки»; смерть реформатора (10 листопада 1938 роки), власне, і була через цироз печінки, викликаний, як вважають, непомірним алкоголізмом.

Список використаної літератури:

1. Асілбек Бісенбаєв. Ататюрк. – Режим доступу: інтернет-сайт <http://sesna.hypermart.net>.
2. Мустафа Кемаль (Ататюрк). – Режим доступу: інтернет-сайт <http://www.peoples.ru>.
3. Ататюрк. - Енциклопедія "Кирило і Мефодій", т. 1, компакт-диск, 1998 р.

Власюк В.І., Подуфала О.О.

ВПЛИВ ЕМІГРАНТІВ КАНАДИ НА ПОЛІТИЧНУ СИСТЕМУ В УКРАЇНІ

У статті автори аналізують взаємовідносини між українською діаспорою в Канаді та Україною, а саме її допомога протягом останнього часу.

Ключові слова: діаспора, політична діяльність, громадянське суспільство.

Із 5 млн. українців, що проживають у західній діаспорі, 2 млн. мешкають у США, а ще 1,2 млн – у Канаді, причому більшість з них народилася на чужині. Масове переселення українців до Канади розпочалося ще наприкінці ХІХ ст. Сучасна українська етнічна група в Канаді не має суцільних поселень — так званих етнічних анклавів: канадські українці живуть уперемішку з іншими національностями по всій країні. Коренні українці проживають переважно в Нью-Йорку, Філадельфії, Чикаго, Пітсбургу, Детройті, Клівленді та інших містах. За переписом 2001 р. українці посідають дев'яте місце серед національностей у Канаді (10-е місце у Британській Колумбії, 7-е в Альберті, 6-е у Саскачевані, 5-е у Манітобі, 12-е у Онтаріо та 22-е в Квебеку).

За кількістю українських мігрантів (1,2 млн чол) Канада поступається лише Росії, де мешкає 1,9 млн українців. Навіть зараз активно залишається міграція українців до західних країн. Державна міграційна служба (ДМС) України оприлюднила статистику щодо подорожей українців за кордон та їхнього виїзду до інших країн на постійне місце проживання (ПМП). Виявилось, що у